

Милена САЗДОВСКА-ПИГУЛОВСКА

Филолошки факултет „Блаже Конески“ 81'25:004.738.5]:37.091.3

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Скопје, Македонија

СТУДИЈА ЗА ЗАПОЗНАЕНОСТА НА СТУДЕНТИТЕ ПО ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ СО ПРЕВЕДУВАЧКИ АЛАТКИ И ТЕХНОЛОГИИ

Апстракт: Целта на студијата е да се анализираат вештините на студентите за користење преведувачки алатки и технологии и на кој начин тоа влијае врз начинот и квалитетот на којшто преведуваат и толкуваат. Резултатите од истражувањето придонесуваат за примена на нов методолошки приод во наставата по преведување и толкување. Во заклучоците се истакнува дека технологијата го менува начинот на којшто студентите преведуваат и толкуваат и начинот на којшто се одржува настава, додека онлајн ресурсите често го менуваат и начинот на којшто студентите ја прифаќаат лексиката и фразеологијата од странско потекло.

Клучни зборови: преведувачки алатки и технологии, преведувачки алатки и технологии и ресурси, лексика

1. ВОВЕД

Компјутерите имаат голема примена во наставата на многу факултети од различни области, почнувајќи од техничките науки, па сè до хуманистичките науки. Со оглед на новонастанатата ситуација како резултат на глобалната пандемија со Ковид-19, компјутерите и дигиталните технологии добиваат клучна улога и сè поголема примена во одржувањето настава на сите нивоа во образовниот процес. Наставата во високото образование допрва ќе се менува и ќе минува низ процес на значителни промени од методолошки аспект. Оттука е исклучително важно студентите сè повеќе да се запознаваат со дигиталните технологии и да развиваат и јакнат дигитални вештини и компетенции.

На Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје се применуваат преведувачки алатки и технологии во наставата на Катедрата

по преведување и толкување, каде што студентите изучуваат македонски јазик како јазик А и уште два странски јазика како јазик Б и В. Преведувачките алатки и технологии ги опфаќаат сите печатени и онлајн ресурси почнувајќи од печатени и електронски речници, онлајн термилошки бази на податоци, онлајн апликации за истражување, документирање и комуникација, па сè до компјутерски софтвер за преведување и управување со терминологија и со проекти (Alcina 2008: 3). Нивната употреба е од клучно значење за преведувачката и толкувачката професија бидејќи придонесува за поголем квалитет, брзина и усогласеност во работењето, додека за нивно користење е потребно студентите да развиваат дигитални вештини и специфични компетенции.

2. ЦЕЛ И ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Во трудот се презентираат резултатите од истражување спроведено на Катедрата за преведување и толкување во 2018 година и објавено во Полска (Sazdovska-Pigulovska 2018). Целта на студијата е да се анализираат вештините на студентите за користење преведувачки алатки и технологии и на кој начин тоа влијае врз начинот и квалитетот на којшто преведуваат и толкуваат. Резултатите од истражувањето придонесуваат за примена на нов методолошки приод во наставата по преведување и толкување, особено со цел да се одговори на барањата и предизвиците во дигиталната ера во којашто живееме.

Предмет на истражување во трудот се практиките на студентите во процесот на преведување и толкување и воопшто нивната запознаеност со преведувачките алатки и технологии и како тоа се одразува врз квалитетот на нивната работа. За таа цел е спроведено анкетно истражување на студенти во четврта година. Врз основа на пополнување анкетен прашалник се добиени квантитативни и квалитативни резултати коишто покажуваат какви дигитални вештини поседуваат студентите. Крајната цел на истражувањето е да најде практична примена во наставата по преведување и толкување и да придонесе за подобрување на наставата од методолошки аспект.

3. МЕТОДОЛОГИЈА

За целите на истражувањето е спроведена анкета во 2018 година на Катедрата за преведување и толкување, којашто опфати 47 студенти од четврта година, а коишто анонимно пополнија анкетен прашалник со комбинација од претходно дефинирани прашања со одбирање повеќе можности и отворени прашања за нивно мислење. Опфатени се студенти коишто веќе користеле преведувачки алатки и технологии во текот на додипломските студии, како и за време на праксата во професионални институции. Оттука, првична теза во истражувањето е дека студентите се запознаени со преведувачките алатки и технологии, но без поконкретен доказ дали ги применуваат во практика.

Целта на истражувањето е да одговори на две главни прашања и тоа дали студентите се (детално) запознаени со преведувачките алатки и технологии и со кои поточно, односно дали ги применуваат во практика и како влијаат врз начинот на којшто преведуваат и толкуваат. Во таа насока прашалникот е составен од три дела, односно ги испитува вештините на студентите за истражување и пребарување информации од стручна и од терминолошка природа, вештините за употреба на компјутерски софтвер, како и практиките за користење печатени и онлајн алатки. Резултатите од прашалникот овозможува статистички приказ на одредени тенденции меѓу студентите. Во заклучоците се истакнува кои области од наставата е потребно да се зајакнат, односно кои практики на студентите треба да се подобрат.

4. РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Модерната технологија ги менува традиционалните методи и алатки што ги користат преведувачите и толкувачите и коишто не се само во електронска форма, туку пред сè во вид на софтвер (Newton 2002: 1). Примената на технологија го менува начинот на одржување настава и начинот на којшто студентите преведуваат и толкуваат, но онлајн ресурсите често го менуваат и начинот на којшто студентите ја прифаќаат лексиката и фразеологијата од странско потекло.

Првиот дел од прашалникот покажува дека 81% од анкетираниите студенти сметале дека пребарувањето и проверувањето информации во процесот на преведување и (подготовка за) толкување е многу важно,

а не само пасивното пронаоѓање преводни еквиваленти во речници, наспроти 2% од анкетираниите коишто сметале дека ова не е од голема важност, додека 17% сметале дека важноста на претходното зависи од конкретната ситуација. Меѓутоа и покрај свеста на студентите за истражувањето како клучен елемент во процесот на преведување и толкување, нивните практики често се поинакви од нивните тврдења.

Следните прашања покажуваат дека во процесот на преведување и толкување студентите најмногу се фокусирале на пребарување стручна терминологија (45%), а помалку се фокусирале на пребарување општи или професионални фразеолошки изрази, фраземи и скратеници (10%), факти и информации поврзани со стручна област (21%), службени и институционални називи (14%), дефиниции (2%), паралелни текстови на други јазици (2%), како и друг вид информации (6%). Овој јаз во однос на реалните практики покажува недоволна запознаеност на студентите со техниките на истражување како важна професионална алатка и фокусирање на пасивно пребарување терминологски еквиваленти или консултирање недоволно проверени извори. Имено, 49% од студентите главно проверувале информации на онлајн извори, наспроти 51% коишто подеднакво пребарувале и на интернет и во стручна литература во областа од интерес (стручни книги, публикации, учебници, (онлајн) енциклопедии, граматика, прирачници и слично). Оттука, разбирливо е што кај одреден дел од студентите се забележува тенденција за употреба на недоволно проверени факти или терминологски решенија.

Од друга страна, студентите се добро запознаени со онлајн извори и наведеле дека пребарувале информации на институционални веб страници, сајтови со стручна содржина, енциклопедии, дигитални ресурси на мајчиниот јазик, интернет прелистувачи, преведувачки форуми, повеќејазични онлајн терминологски бази на податоци, странски толковни речници, печатени повеќејазични речници со преводни еквиваленти, како и друштвено преведување. Тоа покажува дека е потребно поголема практична примена на технологии и алатки во наставата.

Резултатите од вториот дел од прашалникот покажуваат дека 53% од анкетираниите не користеле компјутерски софтвер за преведување како Вордфаст и Традос Студио (иако половината од нив, односно 27%

навеле дека се запознаени со ваков вид софтвер), наспроти 23% коишто активно користеле ваков софтвер. Понатаму, дури 70% не користеле софтвер за управување со терминологија или со проекти, наспроти 30% коишто користеле Мултитерм или Традос Студио. Ова покажува дека е потребно да се зајакне наставата со интензивна употреба на софтвер за преведување со цел да се намали процентот на студенти што користат машинско преведување. Кај дел од студентите машинското преведување резултира со добивање синтаксички конструкции или фразеолошки изрази коишто не се својствени за македонскиот јазик, како и буквално преведена стручна терминологија. Ова претставува голем проблем кај новонавлезената терминологија во македонскиот јазик, којашто сè уште нема стандардизирана употреба во речник.

Третиот дел од прашалникот покажува дека 76% од студентите најчесто користеле општи речници, додека само 11% користеле стручни речници со терминологија во определена област, а 13% навеле дека истовремено користеле и општи и стручни речници во процесот на преведување и толкување. Понатаму, како најчесто користени извори на терминологија 87% од анкетираните навеле електронски речници и поимници, 55% користеле печатени речници, додека само 29% користеле исклучиво повеќејазични онлајн термилошки бази на податоци. Употребата на електронски речници и поимници во дигиталната ера е разбирлива, но на прашањето да наведат кои електронски речници ги користат, студентите навеле несигурни и непроверени извори. Ова покажува тенденција на студентите за користење двојазични речници и поимници со готови преводни еквиваленти, односно за избегнување активно пребарување на терминологија. Резултатите покажуваат дека студентите се недоволно запознаени со онлајн термилошки бази на податоци, коишто не само што се повеќејазични, туку се и единствен извор за новокомпирирана стручна терминологија, фразеолошки изрази и неологизми коишто сè уште не се дел од стандардниот јазик или речници (на пример, од областа на телекомуникациите, евро-жаргонот, финансиските инструменти, итн.). Ова покажува дека е потребно студентите да преземат поактивна улога во истражувањето терминологија, преку истражување нови извори, консултирање повеќе јазици и изработка на сопствени термилошки бази на податоци со

употреба на термилошки софтвер. Во таа насока, 22% навеле дека за термилошки решенија консултирале преведувачки форуми со цел споделување идеи и информации со други колеги или професионални преведувачи и толкувачи, додека 55% консултирале терминологија на други јазици: германски (25%), француски (17,5%), српски (22,5%), хрватски (22,5%), словенечки (22,3%), шпански (7,5%), италијански (7,5%), руски (7,5%), турски (7,5%), албански (7,5%) и бугарски (7,5%).

5. ЗАКЛУЧОК

Преведувачките алатки и технологии имаат големо влијание врз методите на настава и наоѓаат голема примена со преминувањето од традиционална кон виртуелна училница. Во денешни услови резултатите од истражувањето наоѓаат уште поголема примена во обидот да се одговори на предизвикот да се одржува онлајн настава по преведување и толкување, којшто го наметна глобалната пандемија со Ковид-19. Предизвик е да се користат компјутери и интернет во образованието, а уште поголем предизвик е да се одржува онлајн настава по преведување и толкување.

Примената на разновидни преведувачки алатки и технологии коишто им се достапни на студентите го менува начинот на одржување настава и значително влијае врз начините на коишто преведуваат и толкуваат. Иако истражувањето покажува дека студентите се добро запознаени со дигиталните можности што ги имаат на располагање, употребата на несигурни и недоволно проверени онлајн ресурси и информации резултира со тенденција за лесно прифаќање новонастаната лексика, односно фразеологија и стручна терминологија од странско потекло. Тоа пак се одразува на точноста и прецизноста на нивната работа доколку се работи за високостручни или технички области. Во таа насока, еден од главните заклучоци до кои се доаѓа во трудот е дека во овој процес клучна улога имаат вештините за истражување, како и дигиталните вештини на преведувачите и толкувачите.

Користена литература

- Alcina, A. 2008. *“Translation Technologies: Scope, Tools and Resources.”* Universitat Jaume 8
- Newton J. 2002. *Computers in Translation: A practical Appraisal.* Routledge.
- Sazdovska-Pigulovska, Milena. 2018. *“Level of Familiarisation and Practical Use of Translation Tools by Translation Students”.* *Translatologica: A Journal of Translation, Language, and Literature*, Volume 2, University of Wrocław, Poland

Milena SAZDOVSKA PIGULOVSKA

**STUDIJA O POZNAVANJU PREVODITELJSKIH ALATA I
TEHNOLOGIJE STUDENATA PREVOĐENJA I TUMAČENJA***Sažetak:*

Cilj studije je analiziranje vještine studenata u korištenju prevoditeljskih alata i tehnologija i kako to utječe na način i kvalitetu njihovog prevođenja i tumačenja. Rezultati istraživanja doprinose primjeni novoga metodološkog pristupa u nastavi prevođenja i tumačenja. Nalazi ističu da tehnologija mijenja način na koji studenti prevode i tumače i način izvođenja nastave, dok online izvori često mijenjaju način na koji studenti prihvataju leksik i frazeologiju stranog porijekla.